

*Теория и опит
Theory & Practice*

МЕЖДУНАРОДНОТО ИЗСЛЕДВАНЕ НА ГРАЖДАНСКОТО ОБРАЗОВАНИЕ (ICCS) И НЕГОВОТО ЗНАЧЕНИЕ ЗА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА ПРАКТИКА¹⁾

Клаудия Ленц
*Европейски Вергеланд център
Осло, Норвегия*

Резюме. Резултатите от Международното изследване на гражданското образование (ICCS 2009) могат да бъдат използвани за насърчаване подобряването на образователната практика. ICCS откритията подкрепят подходите в гражданското образование, стимулират цялостния поглед върху знания, умения и нагласи/разпореждания върху развитието на демократично училище и интегрирането на младите хора в гражданския опит сред по-широката общественост. В статията се представя поредица от събития, наречени „Консултации за педагози“, обсъждат се ICCS констатации с образователни практики. Констатираният известен опит от последните консултации за педагози води до извода, че заключенията от изследванията трябва по-активно да се използват като ресурс за обучение на учителите.

Keywords: international research, civic education, approaches consultations

Въведение

Тази статия представя редица консултативни форуми, на които специалисти в областта на образованието от различни европейски страни се запознават с резултатите от Международното изследване на гражданското образование (ICCS 2009). Резултатите от това изследване подкрепят подходи към гражданското образование, насърчавани от Съвета на Европа, включващи холистичен поглед върху знанието, уменията и отношенията/диспозициите, върху демократичното училищно развитие и интеграцията на гражданския опит на младите хора в по-широката общност. В рамките на съответното обучение (и в предварителната подготовка, и в продължаващото образование) педагогическите кадри би трябвало да се запознаят със стратегии, методологии и умения, необходими им, за да могат да подкрепят ефективно развитието на младите хора като активни граждани.

Статията ни запознава с Европейския Вергеланд център, инициатор на тези събития, на които се представя подходът на изследването (ICCS) и подобрени данни от него, както и основни моменти от опита, натрупан от осъществените Консултативни форуми със специалисти в областта на образованието.

Европейски Вергеланд център

Европейският Вергеланд център е ресурсен център за образованието за човешки права, демократично гражданско и интеркултурно разбиране, основан през 2008 г. Той е резултат от съвместна инициатива на норвежкото правителство и Съвета на Европа. Центърът осигурява дейности за специалисти в областта на образованието – учители и обучаващи учители, както и изследователи и управленски кадри и е отворен към всички държави-членки на Съвета на Европа и неговите съседни страни.

Една част от своя мандат Европейският Вергеланд център посвещава на ориентирене на изследванията и образователната практика към образованието за демократично гражданство (ОДГ), образованието за човешките права (ОЧП) и интеркултурното образование/възпитание (ИО/ИБ) – заедно, за да се улесни пренасянето на идеи, творчество и вдъхновение от една област към друга. Какво означава това конкретно? Много от изследванията в гореспоменатите сфери са били осъществени, за да могат да вдъхновят и информират образователната практика. Това включва теоретични и методологически подходи и емпирични изследвания. Малко от тези резултати обаче са споделяни и използвани от практиците в сферата на образованието.

Като отговор на тази ситуация Европейският Вергеланд център организира годишно серия от събития, на които се предоставят актуални данни от изследвания пред практики в областта на образованието (учители, обучаващи учители, студенти – бъдещи учители), представители на неправителствени организации и политици. Всички събития целят не просто представяне на академични лекции за специалистите в областта на образованието, а дискутиране на резултатите от изследванията относно тяхното значение за професионално-педагогическата практика и образователната политика. Обикновено събитията са с продължителност един или два дни и включват презентации, но много по-голямо значение се отдава на взаимодействията, дискусиите и развитието на сътрудничество относно идеи/инициативи за иновативни образователни практики. В допълнение към тези структурни принципи форматът на Консултативния форум със специалисти в областта на образованието е много гъвкав и отворен за адаптация към локалните специфики, доказвайки своите силни страни, откакто бе въведен през 2010 г.

В поредицата от консултативни форуми със специалисти в областта на образованието, посветени на ICCS, бяха организирани събития във Виена и Инсбрук (Австрия) и София (България). Планират се събития в Германия, Полша и Испания. Част от опита от реализираните събития ще бъде представен в края на статията.

Международното изследване на гражданското образование

Международното изследване на гражданското образование (ICCS) е актуално изследване, което носи голям потенциал за подтикване към размисъл върху въпроси на образователната практика във формална и неформална среда и на професионалното развитие на учителя и управлението на училището, свързани с гражданското образо-

вание. Изследването е осъществено в периода 2006–2010 г., като периодът на събиране на данните е през 2008 г. (Южно полукълбо) и през 2009 г. (Северно полукълбо).

Главната цел на изследването е да проучи *„начините, по които младите хора се подготвят да поемат своите роли като граждани през XXI век в редица страни“* (<http://iccs.acer.edu.au/index.php?page=about-iccs>).

За да се даде изчерпателен отговор на този въпрос, изследването обхваща няколко перспективи:

– *Ученици*

Учениците са били изследвани по отношение на техните знания, концептуално разбиране и компетентности в областта на гражданското образование. Чрез въпросник са изследвани диспозициите и отношенията на учениците, свързани с гражданството.

– *Учители и директори на училища*

Чрез въпросници за учители и директори на училища е събирана „информация относно контекста, в който учениците учат за гражданството, в т. ч. практики на преподаване и управление на класа, както и училищно управление и климат“.

Допълнително са осъществени изследвания в национален контекст, свързани с осигуряване на гражданското образование в участващите страни, което допълва данните от учениците, учителите и училищния контекст (<http://iccs.acer.edu.au/index.php?page=about-iccs>).

ICCS е най-голямото международно изследване върху гражданското образование, което някога е било осъществявано.

Събраните данни се отнасят за:

- повече от 140 000 ученици от 8. (или еквивалентен) клас;
- повече от 5300 училища от 38 страни;
- повече от 62 000 учители в тези училища;
- контекстуалните данни, събрани от директорите на училища и националните изследователски центрове (Schulz et.al., 2010).

Фигура 1. Страни, участващи в Международното изследване на гражданското образование (ICCS) 2009 г.²⁾

В допълнение регионалните модули са били реорганизирани. Двадесет и четири европейски страни, включени в ICCS, са взели участие в Европейския модул (с изключение на Норвегия и Русия). Тук са били събрани данни от повече от 75 000 ученици на средна възраст 13,5 години (в повечето страни това е осмата година от училищното обучение) в повече от 3000 училища. В допълнение към данните от учениците, в тези училища са били събрани данни от 35 000 учители, както и по-нататъшни контекстуални данни от директорите на училища и националните изследователски центрове, включени в изследването (Kerr et.al., 2010).

Европейският модул се фокусира върху *„знанията и разбирането на учениците за гражданството в европейския контекст и техните възприятия, отношения и поведение към специфични европейски граждански и политически въпроси, институции и политики“* (Kerr/Sturman/Schulz & Burge, 2010:4).

ICCS се изгражда върху предишни изследвания на гражданското образование на Международната асоциация за оценяване на образователните постижения (IEA). Първото изследване на тази асоциация върху гражданското образование е било осъществено през 1971 г. Второто изследване на гражданското образование (CIVED) е било проведено през 1999 г. Едно допълнително изследване на ученици в гимназиална степен е било осъществено през 2000 г.

Стъпвайки върху опита на предишни изследвания, ICCS не само е с разширен обхват, но предлага един концептуално усъвършенстван и аналитично амбициозен подход към елементите, изграждащи способността и диспозицията на младите хора да действат като граждани в бъдеще. Дейвид Кер, един от съдиректорите на изследването в интервю, публикувано на уебсайта на Network of European Citizenship Educators (NECE) споделя:

„ICCS взема предвид значителната промяна в интереса към гражданското образование през 10-те години след CIVED. Изследването обмислено адаптира термина гражданско образование, признавайки разширяването на понятието, процесите и практиките, които се случиха в тази област след CIVED. Дизайнът на изследването бе изграден върху приемането на това разширяване и необходимостта от фокусиране върху знанията на учениците за гражданството, диспозициите за ангажиране и отношенията, свързани с гражданското образование в модерните демократични общества на XXI век. Рамката на оценяване в ICCS бе базирана върху три измерения (съдържателно, афективно-поведенческо и когнитивно) и в четири съдържателни области (гражданско общество и системи, граждански принципи, гражданско участие и граждански идентичности). Тези измерения и съдържателни области са насочени към разширеното понятие“.

Промените в дизайна на изследването ще бъдат разгледани в следващите параграфи. Развива се аргументът, че това прави ICCS по-интересно по отношение на подобряване на образователната практика в сравнение с предшествениците му.

Защо Международното изследване на гражданското образование (ICCS) е основна тема за консултативните форуми?

Както беше споменато, консултативните форуми със специалисти в областта на образованието, организирани от Европейския Вергеланд център през 2011 и 2012 г., имат за тема резултатите от ICCS. Европейският Вергеланд център приема данните от изследването като изключително интересни, когато става дума за основни предизвикателства към образованието за демократично гражданство в училищата. Защо това е така?

Както бе посочено, изследването ICCS е насочено към *„изследване на начините, по които младите хора се подготвят да поемат ролите си като граждани“*, като не са били проверявани само постиженията на учениците в областта на знанието за гражданството и когнитивните умения (нещо, на което е било поставяно твърде голямо ударение в светлината на настоящия международни рейтинги). Това, което е най-интересното за ICCS, е, че то предлага осветляване относно предпоставките, контекстите и обстоятелствата, които благоприятстват или възпрепятстват политическите способности и мотивации на младите хора за ангажиране в политическия живот на техните общества. Чрез очертаване на една доста обширна картина на взаимосвързани фактори, които са включени в „ученето (за) демокрацията“, изследването може да послужи като начална точка за рефлексия върху съществуващите практики на преподаване и учене, осветлява предизвикателства и възможни пътища за подобряване.

Не само резултатите, но вече и дизайнът на изследването могат да бъдат разглеждани като провокиращи мисленето.

Един поглед върху изследователските въпроси:

1. Вариации в знанието за гражданството.
2. Промени в съдържанието на знанието от 1999 г.
3. Интереси на учениците за участие в обществения и политическия живот и тяхната диспозиция да го правят.
4. Възприемане на заплахите към гражданското общество.
5. Характеристики на образователните системи, училищата и класните стаи, свързани с гражданското образование.
6. Аспекти на произхода на учениците, свързани с резултатите от гражданско-то образование.

Без съмнение знанието е разглеждано като решаващо условие за способността на младите хора да действат като активни граждани в бъдещето, но тази предпоставка е взаимосвързана със съвкупност от други фактори, най-малкото с образователните контексти и социалния произход на учениците. Това, което би могло да бъде най-интересно с оглед на понятието *готовност*, е въпрос 3 в изследването, засягащ мотивационните аспекти на гражданското участие. Дори най-информираната и умееща личност няма да стане активен гражданин, ако той/тя не предприеме стъпка навън и използва тези способности по начин, който е необходим и/или значим.

Тези твърдения са отразени и в дизайна на въпросника за учениците. Тук когнитивното измерение съдържа знание и разбиране, както и умения (такива като критично мислене), докато афективно-поведенческите аспекти съдържат отношения/вярвания, интереси/мотивация, както и актуално и очаквано участие.

Четири основни съдържателни области на изследването и съответните им подобласти в рамките на ICCS са:

- Гражданско общество и системи:
 - граждани;
 - държавни институции;
 - граждански институции.
- Граждански принципи:
 - справедливост;
 - свобода;
 - социална кохезия.
- Гражданско участие:
 - вземане на решения;
 - влияние;
 - участие в общността.
- Граждански идентичности:
 - представа за самия себе си като гражданин;
 - гражданска свързаност.

Въпросът за очакваното участие е също диференциран по отношение на намерението да се използва правото за гласуване по време на избори и да се участва в други форми на политическо или гражданско ангажиране – следвайки разграничението между „конвенционални“ и „неконвенционални“ форми на политическа дейност (Ainley/Schulz, 2011: 2). Затова изследването има потенциал да покаже кое разбиране (широко или тясно) на демократичното участие е породено от различни подходи или практики на гражданското образование и кои са факторите, които имат значение, когато то насърчава младите хора да станат активни граждани.

Дизайнът на изследването е свързан с важни въпроси, свързани с образованието за демократично гражданство в класната стая като част от училищната култура и извън нея:

– Кои идеи относно политическото/гражданското участие са изразявани чрез начините на преподаване – дали те съответстват на възприятията на младите хора за политиката/политическото?

– От какво младите хора имат нужда, за да бъдат подготвени като бъдещи граждани в понятията на съдържанието на преподаването и ученето, методите, училищния климат, насърчаването и подтикването към ангажиране в политическия живот извън училището?

– Кои подходи на преподаване и методи на учене са насочени към знанието, уменията и отношенията по начин, който наистина е релевантен на младите хора?

– Какво е въздействието на училищния климат и на климата в класната стая върху способността на ученика и интереса му да действа като гражданин?

– Колко важен е социокултурният произход на учениците за техните учебни постижения, свързани с гражданското образование?

– Има ли някакви взаимоотношения между гражданското образование и гражданския опит на младите хора в по-широката общност?

Всеки от тези въпроси насочва също към ролите на учителите по гражданско образование и към въпроса: *от кои компетентности учителите имат нужда, за да станат ефективни ментори на гражданското развитие на техните ученици?* Това е началната точка на концепцията за консултативните форуми със специалисти в областта на образованието. Тя търси насочване на този тип въпроси към начин, който комбинира рефлексията върху индивидуалното професионално развитие, споделянето на опит и проучване чрез сътрудничество на това как образователната практика би могла да бъде подобрена в (по-широката) училищна среда. Взема се под внимание произходът на учениците и предизвикателствата и ресурсите на местно ниво/общността.

Този подход е в съответствие с принципите на политиката на Съвета на Европа, такива като наскоро приетата Харта на Съвета на Европа за образованието за демократично гражданство и образованието за правата на човека. Хартата дефинира образованието за демократично гражданство като: „Образование, повишаване на осъзнатостта, информация, практики и дейности, целящи осигуряване на учащите се със знания, умения и разбиране и развиване на техните нагласи и поведение, за предоставянето им на възможност да упражняват и защитават техните демократични права и отговорности в обществото, да ценят разнообразието и да играят активна роля в демократичния живот с оглед на подкрепата и защитата на демокрацията и върховенството на законността.“

Когато става дума за ролята на изследванията, Хартата заявява (в параграф 12):

„Държавите членки би трябвало [...] да осигурят заинтересованите лица, в т. ч. политиците, образователните институции, училищните ръководители, учителите, учещите, неправителствените организации и младежките организации със сравнителна информация, за да им помогнат да измерят и повишат тяхната ефективност и ефикасност и да подобрят техните практики“.

И така, какво актуално установяват резултатите от ICCS по отношение на „ефективните“ начини за гражданско образование, ако прагът на „ефективността“ е степента, в която учениците показват способност, както и интерес и мотивация да действат като граждани, включваща и надхвърляща ролята им на гласуващи?

Описване на проблема (проблемите) – идентифициране на перспективите

Цели на гражданското образование

Когато се опитваме да опишем как гражданското образование в училище подготвя младите хора за техните роли като граждани, основният въпрос е как

учителите и директорите интерпретират тази задача. *Какви са истинските им намерения?* Дали тяхното преподаване е базирано на „конвенционално“ или „не-конвенционално“ разбиране на гражданството и кои от когнитивните аспекти и аспектите, свързани с отношенията/афективните на гражданската готовност те искат да подкрепят у техните ученици? И не на последно място – как в действителност го осъществяват?

Изследването показва една доста ясна картина за повечето от училищните учители и директори:

„Най-важните цели на гражданското образование са свързани с развитието на знания и умения, такива като повишаване на знанията за социални, политически и граждански институции; развиване на умения и компетентности на учениците за решаване на проблеми; подкрепа на знания за правата и отговорностите на гражданите; насърчаване на критическото и независимото мислене на учениците.

В страните една малка част от директорите и учителите разглеждат подкрепата за развитието на ефективни стратегии за борба против расизма и ксенофобията и подготовянето на учениците за бъдещо политическо участие сред трите най-важни цели на гражданското образование“ (Caponera/Losito, 2011: 4).

Климатът в класната стая

Авторите на ICCS следват предишните изследвания при отчитане на ролята на климата в класната стая, тъй като това изглежда, че се асоциира със знанията на учениците. Айтеми, свързани с климата в класната стая, са били включени във въпросниците на ICCS и за ученици, и за учители. Както споменават на базата на данните Caponera/Losito (2011: 4): „Средно, сред страните, където е провеждано ICCS, има положителна асоциация между възприятията на учителите за климата в класната стая и знанията на учениците в областта на гражданското образование.“

Това корелира с данни като: *„Възприятията на учениците за отвореността на климата в класната стая е значителен позитивен предиктор на знанията на учениците в повечето от страните, в които е осъществено ICCS“.* (пак там)

Още по-очевидно е, че една позитивна, насърчаваща учебна среда е подкрепящ фактор за придобиване на знания за гражданството. „Ученето на демокрация“ е не само въпрос „какво“ се учи, а и „как“ то се учи. Но кое въздействие прави така, че знанието на учениците за политическия феномен реално да влияе върху тяхното поведение и/или техните амбиции и намерения да станат политически активни?

Очаквано участие в изборите – Очаквано активно политическо участие

Schulz, Ainley, Van de Gaer (2010: 12) дават едно интересно описание, а именно от какво се изграждат нагласите за участие в избори и изненадващо резултатите показват какво би могло да им попречи:

– Има силни факти, че знанието за гражданството е силен позитивен предиктор на очакванията на учениците да гласуват.

– Активното участие във форми на демократично представителство на учениците

в училище има значителни позитивни ефекти върху очакваното участие в избори при около две-трети от страните.

– Чувствата на учениците, че са компетентни и способни да въздействат („вътрешна политическа ефикасност“ и „гражданска самоефикасност“), са били позитивно свързани с очакваното участие в избори в повечето от страните.

Обаче:

В повечето от страните участието в общността не е било непременно свързано с участието в избори. В редица страни дори има негативна асоциация между участието в общността и очакваното участие в избори. Това повдига много интересния и важен въпрос: дали гражданското образование, така както е практикувано в много класни стаи днес, предава разбиране за „конвенционалните“ и „неконвенционалните“ форми на участие, като е несвързано и дори в противоположност на всяка една от тях? Ако това е така, младите хора не са подготвени да използват пълната съвкупност от възможности за участие в плуралистични демократични общества с тяхната динамична политическа култура.

Когато става дума за активно политическо ангажиране и участие (извън гласуването), изглежда, че няма никаква асоциация със семейната среда или със знанията на учениците за гражданството. Schulz, Ainley, Van de Gaer (2010) дават следното описание на релевантни фактори: „Мненията на учениците за самите себе си (самоувереност, самоефективност) имат силни асоциации с очакваното активно политическо участие. В допълнение вярата в гражданските институции и подкрепата за политическите партии са били също позитивно асоциирани с очакванията за бъдещо политическо ангажиране. Нашето заключение е, че очакваното политическо участие е по-силно повлияно от по-широкия опит на учениците в общността и от убежденията, които те формират, отколкото от знанията за гражданството, средата и участието в училищни граждански дейности“ (Schulz, Ainley, Van de Gaer, 2010: 15).

В заключение от представените данни в горния параграф, авторите твърдят, че гражданското образование, така както е осъществявано в повечето от страните, подготвя учениците за тяхната роля като бъдещи гласоподаватели, докато „насърчаването на по-широко участие в обществото като граждани“ остава едно предизвикателство (Schulz, Ainley, Van de Gaer, 2010: 16).

Тази гледна точка се подкрепя също от Barbara Malak-Minkiewicz, член на секретариата на IEA, в нейната статия на сайта на Европейския Вергеланд център. Според нея данните от ICCS показват необходимостта образователните специалисти да разширят своето разбиране за гражданското образование и „да съдействат за излизането извън училище, за по-широк опит, който да подпомага повишаване на интересите и разбирането на политически и социални въпроси“.

Тя продължава: „По-нататъшна дискусия сред правещите политика в образованието и практиците е необходима по отношение на целите на гражданското образование в училище и възможностите за разширяване на знанието и свързаните с него умения до умения и стратегии за участие“ (Malak-Minkiewicz, 2011).

В този момент полезността от изследването ICCS е то да стане основа за дискутиране точно на тези предизвикателства (и възможните им отговори), пред които са изправени специалистите в областта на образованието.

В последната част от тази статия ще бъдат представени някои резултати от осъществените през 2011 г. консултативни форуми на специалисти в областта на образованието.

Консултативните форуми със специалисти в областта на образованието – в практиката

Консултативните форуми със специалисти в областта на образованието във Виена и Инсбрук събраха различни групи от практики в образованието, изследователи и представители от министерства на образованието. Резултатите от ICCS показват, че образованието за демократично гражданство изглежда основно е ориентирано към един много традиционен поглед върху „политическото“, фокусирано върху правителството, политическите партии и изборите. Учителите, преподаващи гражданско образование, са възприемани от повечето от техните колеги като единствените отговорни да подготвят младите хора за бъдещото им участие като граждани. Демократичното участие в училище или в по-широката общност се разглежда като съответен аспект на гражданското образование само от малцина.

Беше наблегнато обаче, че австрийското учебно съдържание по гражданско образование и структурните рамки за ученическите съвети биха позволили един по-широк подход. Устойчивото мислене, свързано с понятието за учителския авторитет и йерархиите в училищата, изглежда са рестриктивен фактор по отношение на промените в образователната практика.

Интензивната дискусия набляга основно върху въпросите как да бъдат предприети стъпки за установяване на *демократична училищна култура*, позволяваща на всички членове на училището да се чувстват отговорни за средата, в която младите хора могат да придобият демократични компетентности чрез опит в демократични структури и практики.

По време на Консултативния форум със специалисти в областта на образованието в София взеха участие изследователи и представители от неправителствения сектор, занимаващи се с проблемите на гражданското образование, образованието по правата на човека и интеркултурното образование/възпитание, както и представители от висок ранг от Министерството на образованието, младежта и науката. В презентацията на резултатите от ICCS в България³⁾ беше отбелязано, че средните постижения на българските ученици в когнитивните части на изследването са значително по-ниски от изследването CIVED от 1997 г. Намалването е много голямо сред ученици с неблагоприятен социален произход. Има различия между учениците и в зависимост от вида училищна подготовка, най-ниски са резултатите при учениците с непрофилирана подготовка. В България социална-

та среда има решаващо влияние върху когнитивните постижения на учениците, нещо, което също има отражение при резултатите от PISA.

В работата по групи участниците дискутираха възможните влияния на данните от ICCS, свързани с въпросите на методологията на ученето и преподаването, демократичните практики на младите хора в училищата и извън училищата, както и социалната кохезия.

Фактът, че специалистите, занимаващи се с гражданското образование и образованието по правата на човека, имаха форум за дискусия, беше възможност за приближаване до общо разбиране и подходи как да се подобри ситуацията, представена в резултатите от ICCS.

Заклучение

Въпреки твърде различните национални контексти, опитите от първите консултативни форуми на специалисти в областта на образованието, осъществени през 2011 г., доказаха, че изследването ICCS може да служи като вдъхновяваща начална точка и богат източник на информация заедно с въпросите, които практиките в областта на гражданското образование могат да използват, рефлектирайки върху тяхната ежедневна практика и нейните условия. Тези въпроси могат да включват предизвикателства, с които се срещат учителите: като как да се оценява готовността на учениците да действат като активни граждани, но също и конкретни подходи, методи за участващо учене, включващи среда в класната стая, демократично училищно управление, както и партньорство между училищата и местните общности в контекста на образованието за демократично гражданство.

Форматът на консултативните форуми със специалисти в областта на образованието създава пространство за взаимодействие на различни субекти в образователните системи (учители, обучаващи учители, служители от управляващите органи, представители от неправителствения сектор и др.) и позволява съчетаване на рефлексия върху индивидуалното професионално развитие, както и търсене на база на сътрудничество за институционални и политически стратегии за усъвършенстване.

БЕЛЕЖКИ

1. На 31 май 2011 г. в СУ „Св. Кл. Охридски“ се проведе Консултативен форум на тема: „Резултатите от Международното изследване на гражданското образование (ICCS) и университетската подготовка на учителите“. Участваха представители от: Европейския Вергеланд център, гр. Осло, Норвегия, МОМН, няколко факултета на СУ „Св. Климент Охридски“, Тракийския университет, Ст. Загора, от неправителствения сектор. Организатори: Европейски Вергеланд център, Норвегия, МОМН и Факултета по педагогика на СУ.

2. Картата на страните участнички е от международен доклад за резултатите от ISSC. Страните са: Австрия, Гърция, Холандия, Белгия (фламандска общност), Гватемала, Нова Зеландия, България, Хонконг САР, Норвегия, Чили, Индонезия, Парагвай, Китайско Тайпе, Ирландия, Полша, Колумбия, Италия, Русия, Кипър, Корея, Словакия, Чехия, Латвия, Словения, Дания, Лихтенщайн, Испания, Доминиканска република, Литва, Швеция, Англия, Швейцария, Естония, Малта, Тайланд, Финландия, Мексико
3. Представени от д-р Светла Петрова, национален координатор (ICCS), Център за контрол и оценка на качеството на училищното образование, Министерство на образованието, младежта и науката

Превод: С. Чавдарова–Костова

ЛИТЕРАТУРА

- Ainley, J., and Schulz, W. (2011). *Expected participation in protest activities among lower secondary students in 38 countries*. Paper prepared for the Annual AERA Meeting in New Orleans, April, 8-12. [[http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/AERA2011/AERA_ICCS_ProtestActivities\(NewOrleans2011\).pdf](http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/AERA2011/AERA_ICCS_ProtestActivities(NewOrleans2011).pdf)] (viewed Nov 27, 2012)
- Caponera, E., and Losito, B. (2011). *The roles of schools and communities in civic and citizenship education*. Paper prepared for the Annual AERA Meeting in New Orleans, April, 8-12. [[http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/AERA2011/AERA_ICCS_SchoolsCommunity\(NewOrleans2011\).pdf](http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/AERA2011/AERA_ICCS_SchoolsCommunity(NewOrleans2011).pdf)] (viewed Nov 27, 2012)
- Kerr, D., Sturman, L., Schulz, W., & Burge, B. (2010). *ICCS 2009 European report: Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary students in 24 European countries*. Amsterdam: IEA. [http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/Reports/ICCS_EuropeanReport.pdf] (viewed Nov 27, 2012)
- Interview with David Kerr on the website of the Network of European Citizenship Educators (NECE):* http://www.bpb.de/veranstaltungen/QKW370,0,The_ICCS_Study_%28ICCS%29_Interview_with_David_Kerr.html (viewed Dec 2, 2012)
- Malak-Minkiewicz, Barbara (2011). *The findings of the IEA Civic and Citizenship Education Study (ICCS) and the challenges for educational practitioners in Europe. The EWC Statement Series 02/2011*. [<http://www.theewc.org/content/resources/ewc.statement.series>] (viewed Nov 27, 2012)
- Schulz, W., Ainley, J. and Van de gaer, E. (2010). *Preparedness for active citizenship among lower secondary students in international comparison*.

Paper prepared for the 4th IEA International Research Conference in Gothenburg, 1-3 July. [[http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/papers/IRCpaper_ICCS_ActiveCitizenship\(Gothenburg%201-3%20July\).pdf](http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/papers/IRCpaper_ICCS_ActiveCitizenship(Gothenburg%201-3%20July).pdf)] (viewed Nov 27, 2012)

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., & Losito, B. (2010). *ICCS 2009 international report: Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*. Amsterdam: IEA. [http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/Reports/ICCS_InternationalReport.pdf] (viewed Nov 27, 2012)

Schulz, W., Ainley, J., Fraillon, J., Kerr, D., & Losito, B. (2010). *Initial findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study*. Amsterdam: IEA. [http://iccs.acer.edu.au/uploads/File/Reports/ICCS_10_Initial_Findings.pdf] (viewed Nov 27, 2012)

THE INTERNATIONAL CIVIC AND CITIZENSHIP EDUCATION STUDY (ICCS) AND ITS RELEVANCE FOR EDUCATIONAL PRACTICE

Abstract. This article, the author argues, that the findings of the International Civic and Citizenship Education Study (ICCS, 2009) can be used to foster improvement of educational practice, if communicated to practitioners. She outlines that ICCS findings support approaches in citizenship education promoting a holistic view on knowledge, skills and attitudes/dispositions, a focus on democratic school development and an integration of young people's civic experiences in the wider community. The article introduces a series of events, called Educators' Consultations, presenting and discussing ICCS findings with educational practitioners. Highlighting some experiences from past Educators' Consultations, the author concludes that the findings should be more actively used as a resource in teacher training.

Claudia Lenz, PhD
The European Wergeland Centre